

Innihaldsvirlit

Inngangur	2
Háttalag, avmarking og bókmentir.....	3
Sigrar og tap.....	6
Dreymametaforurin.....	8
Ikki-harðskapur	9
Javnaðarhugsjónin.....	10
Janus andlitið.....	12
Paul's Letter to American Christians	12
Pilgrimage to Nonviolence.....	14
A Knock at Midnight	15
"...Acceptance in Noble Peace Prize"	16
The American Dream.....	17
Where Do We Go From Here?	20
Niðurstøða.....	22
Keldulisti og bókmentalisti:	24

Inngangur

Borgararættindastríðið í 1950árunum og 60árunum er ein av størstu hendingunum í amerikanskari søgu í 20. öld. *Rættindi og lívskor* teirra svørtu samsvaraðu ikki lyftunum í Frælsisvirlýsingini og Grundlógini. Tey svørtu vóru – 100 ár eftir at trælalaldið varð avtikið – enn bundin av tí trældómi, ið teirra forfedrar í so mong ár, sum trælir hjá hvíta manninum, høvdu livað við. Í suðurstatunum var *segregation*¹ og tey svørtu í norðurstatunum vóru partvís *integrerað í verðina hjá hvíta manninum*. Felags fyri tey svørtu í suðurstatunum og norðurstatunum var, at í báðum støðum livdu tey í fátækdømi.

Borgararættindarørslan var fyrst og fremst bytt í tvær ymsar stevnur; *nationalistarnar* og *integratiónistarnar*. Nationalistarnir vildu hava ein sjálvstøðugan stat til tey svørtu, ella at tey skuldu emigrera aftur til Afrika, og integratiónistarnir kravdu, at tey svørtu skuldu verða integrerað í samfelagið á jøvnum føti við tey hvítu. Tann kendasti av borgararættindaleiðarunum, Dr. Martin Luther King, Jr. (1929-1968), var integrationistur. Sum tann týðningarmesti aktørurin í stríðnum fyri rættindi teirra svørtu, er navn hansara vorðið samheiti við borgararættindastríðið og eitt ikon fyri *tað góða Amerika*.

Flestu fólk minnst bara Martin L. King fyri ”I Have a Dream”-røðuna í 1963, men hann var meira enn bara ein *droymandi* stríðsmaður fyri borgararættindum. Granskarar vilja vera við, at fokus hansara tey fyrstu árinum (1955-64), tá ið hann virkaði í suðurstatunum, var á rasutrupulleikan, og at hann tey síðstu árinum (1965 til hann doyði í 1968) stríddist móti fátækdømi í stórbýarghettunum í norðurstatunum (Cone 1992).

Endamálið við hesi ritgerð er at greina røður hjá M. L. King fyri at vísa, at hann alla tíðina hugsaði um fátækdømin. At hann vildi broyta samfelagsstruktúrin í tí landi, sum hann metti at hava so stórar møguleikar og sum hann elskaði. Eg vil vísa, at tað ikki var eitt brádligt skifti/brot í hansara arbeiði, men at hann í staðin áhaldandi legði størri og størri dent á fátækdømin, sum var mestur tað síðsta tíðarskeiðið av lívi hansara. Hóast tað tykist natúrligt at býta virksemini hansara í tvey tíðarskeið, har tað fyrra snýr

¹ Sundurskilnaður millum hvít og litt menniskju.

seg um jura, og hitt snýr seg um búskap, so vil eg vísa, at King sá hesi sum tvær síður av sama máli.

Høvuðsdentur verður tí lagdur á tað, King hugsaði og talaði, og ikki á hvat ið kom burturúr borgararættindastríðnum. Men við tað, at úrslitið og miðilin eisini eru tvær síður av sama máli komi eg eisini inn á tann partin av borgararættindastríðnum. Hóast dentur verður lagdur á tankarnar hjá King, haldi eg ikki, at talan er um hugmyndasøgu², tí eg haldi ikki, at tað eru hansara hugsanir, ið broyta søguna. Harafturímóti haldi eg, at talan er um materialistiska søgu, við tað, at kjarnin í arbeiði hansara er miðsavnaður um búskap.

Grundarlagið undur spurdóminum til ritgerðina eru tvær greinar hjá ávikavist Vincent G. Harding og William H. Chafe. Harding vil grøða ta gloymsku (amnesia) sum amerikanska tjóðin líður av. Tey hava gloymt tann veruliga King, sum vildi broyta samfelagsstrukturin, *"Where do we go from here?" that we must honestly face the fact that the movement must address itself to the question of restructuring the whole of American society. (Yes) There are forty million poor people here, and one day we must ask the question, "Why are there forty million poor people in America?" And when you begin to ask that question, you are raising a question about the economic system, about a broader distribution of wealth"* (King 1967), og minnst hann bara sum ein góðan orator, ein *mainstream* droymara. Chafe lýsir sigrarnar og tapini hjá borgararættindarørsluni, og leggur serliga dent á ta búskaparligu síðuna hjá King. Felags fyri Harding og Chafe er, at báðar leggja stríðið móti fátækdómi til seinastu tíðina í lívsskeiði Kings.

Háttalag, avmarking og bókmentir

Við tað, at ritgerðin er ógvuliga avmarkað í vavi, er torført at geva King tann fagnað hann hevur uppiborið. Tað eru nógvr aspekt av lívið hansara, ið ikki verða lýst til fulnar, men í staðin fari eg at seta ljóskastaran á eina síðu av King, ið eg haldi er smokkað burturímillum. Tað er neyðugt at avmarka seg, tí kann tað tykjast, sum ein týðandi partur av lívi Kings, kristindómurin og hansara moralur, ikki fær sítt rætta pláss. Men

² Idéhistorie.

hesa síðu av lívi Kings hava aðrir søgufrøðingar lýst, eitt nú James H. Cone. Sæð verður tó ikki heilt burtur frá hesi síðu av King. Tað sama er at siga um ikki-harðskaps rørluna. Við tað, at ikki-harðskapur³ var háttalag Kings til at náa tey úrslit, ið vóru nádd í borgararættindastríðnum, er hetta næstan ómøguligt at koma uttan um.

Tað mesta av bókmentunum havi eg fingið á internetinum, men eg havi eisini nýtt søgubøkur, ið geva tær longu linjurnar í søguni, saman við bók Cones um Martin og Malcolm, ið gevur yvirlit yvir í lív Kings.

Við tað, at eg í hesi ritgerð ikki leggi dent á, hvat ið kom burtúr borgararættindastríðnum, men í staðin leggi vekt á tað ið Martin L. King vildi – hvat hann talaði til fólk ið – eru tað hansara egnu tekstir, ið eru grundarlagið í uppgávuni. Eg havi fyrst og fremst valt at miðsavna ritgerðina um røður hansara heldur enn prentaðar tekstir. Tað havi eg gjørt av tveimum orsökum; 1) Martin L. King er fram um alt – sum tann retoriski meistari hann var – kendur sum ein framúr orator og 2) eg meti, at røður hansara, ið vóru vístar í sjónvarpi, rukku út til fleiri menniskju enn tær greinar og ritroyndir, hann skrivaði. Mín heildarfatan av King byggir á einar 20 røður og prædikur saman við øðrum greinum, ið King skrivaði. Talurnar eru allar prentaðar í ávikavist '*A Call to Conscience*' og '*A Knock at Midnight*'. Til sjálva greiningina arbeiði eg við 6 tekstum (5 røðum og einari ritroynd), ið fevna um ymisk tíðarskeið í lívi hansara. Eg havi valt at avmarka meg til 6 tekstir, tí plásstrot ger, at tað hevði verið ov nógv at farið í dýpdina við teimum øllum, samstundis sum at vandi er fyri at missa yvirlitið. Sjálvt við 6 tekstum kann plásstrot gerast ein trupulleiki, men eg fari so at royna at fáa øll tey sjónarmið fram í ljósið, ið vísa, at King hugsaði um búskap í øllum sínum virki.

Eg vil ikki halga meg til ein ávísan metoduskúla, men hóast eg arbeiði við tekstum, helli eg meira til positivismu enn hermeneutik, tí mítt háttalag er hypotetiskt – deduktívt. Eg havi eina hypotesu sum eg vil prógva við at leita eftir pørtum í tekstunum, ið empiriskt byggja undir mín pástand.

³ Non-violence.

Tá eg havi valt tekstir út havi eg lagt dent á orð, ið kunnu setast inn í búskaparhøpi t.d. 'poverty', 'class', 'economy', 'education' og 'Capitalism'. Tekstirnir, eg havi valt út til greiningina, eru hesir; teir standa í tíðarrøð: "Paul's Letter to American Christians" (1956), "Pilgrimage to Nonviolence" (essay 1958), "A Knock at Midnight" (1963), "...Acceptance in Noble Peace Prize" (1964), "The American Dream" (1965), "Where Do We Go From Here?" (1967). Tekstirnir eru altso valdir út frá einum *búskaparligum* eyðkenni heldur enn einum *juridiskum*, tí eg síggi tað juridisku síðuna sum eksplisitta, tá tað nú er borgararættindastríðið talan er um, og tað er tann búskaparliga síðan av málinum, eg vil hava greiðu á.

Við somu leitiorðum, sum eru nevnd omanfyri, leitaði eg á internetinum fyri at fáa ein úrskurð av greinum. Av teimum nógvu tekstunum, eg fann, var ikki ein einasti, ið vísti at King sá jura og búskap sum eina ósundurskiljandi greipu, skilt á tann hátt, at allir tekstirnir mettu, at tað var eitt brot í hansara virki. Allir tekstirnir eru ikki keldukrittiskt eins góðir at byggja eina ritgerð á, men tó haldi eg, at teir geva eina góða mynd av, hvørja fatan fólk hava av King.

Ritgerðin er býtt í trýggjar partar áðrenn eg komi til niðurstøðuna. Fyrsti partur er ein stuttur søguligur inngangur fyri at fáa innlit í juridisku rættindini og hægstarættaravgerðirnar, ið hava verið til fyrimuns og til bága fyri rættindini hjá teimum svørtu. Annar partur er um grundstøðið Kings. Hvat byggir hann sítt javnaðarástøði á? Til síðst viðgeri eg teir 6 tekstirnar í tíðarrøð í míni roynd at vísa, at King helt, at tað ikki lat seg gera at basa rasismu uttan at basa fátækdømi; tey eru knýtt saman, tí kann mann ikki – í hesum høpi – tosa um jura og búskap sum tvey hugtøk skild hvørt frá øðrum. Í ritgerðini viðgeri eg rasutrupulleikan út frá sama dialektikki sum King, nevniliga sum eitt stríð ímillum *tað góða* og *tað ónda*, heldur enn eitt stríð ímillum svørt og hvít. Í eini grein frá 1967 greiðir King frá síni fatan av '*The Triple Evils*', sum eru fátakradømi, rasisma og kríggj⁴.

⁴ http://www.thekingcenter.org/misc/triple_evils.htm (02.06.05)

Sigrar og tap

Hóast tað altíð hevur verið munnur á svørtum og hvítum í tí amerikanska samfelagnum – og er tað enn – so hava tað líka síðan Frælsisyvirlísingina frá 4. juli 1776 verið skjøl, sum – í øllum førum á pappírinum – geva øllum menniskjum somu rættindi. Í Frælsisyvirlísingini, ið byggir á tankar hjá upplýsingarheimsspekingum sum John Locke og Montesquieu, stendur: ”*We hold these truths to be self-evident* [Eitt sitat, ið King nýtir í sínum røðum⁵]: *That all men are created equal; ... unalienable rights; that among these are life, liberty and the pursuit of happiness...*”. Har stendur eisini, at tað er uppgávan hjá stjórnini at uppihalda hesi rættindi, og um hon ikki ger tað, er tað skyldan hjá fólkinum at koyra stjórnina frá (Boyer et al. 2002, 689). Men øll høvdu ikki somu rættindi, ella sagt við George Orwells orðum, so vóru tað nøkur, ið vóru *meira lík enn onnur*.

Í 1860 varð ein av populerastu forsetunum í Amerika, Abraham Lincoln, valdur í tað Hvítu Húsinum. Hann er væl umtóktur av tveimum orsökum. Tað var hann, ið stóð á odda fyri norðurstátunum undir borgarakrígnum (1861-1865), og er tí maðurin ið helt USA samlað. Hin orsök er, at sum kríggið leið, fór tað alt meira og meira at snúgvast seg um trælirnar í suðurstátunum. Í januar 1863 varð trælalald endaliga bannað við ’*The Emancipation Proclamation*’. Men hóast tað á pappírinum er eitt stórt framstig, so batnaðu viðurskiftini hjá teimum svørtu ikki nógv. Frælsisloysingin gav teimum rætt til egið arbeiði og rættin til at eiga jørð, men tað vóru stórir trupulleikar knýttir at hesum frælsi; tey vóru ólærd og tey flestu vóru analfabetar. Tey áttu heldur onga jørð (Ibid., 320), samstundis sum, at tey nú skuldu kappast við tey fátøku hvítu um arbeiði, sum ger, at tey verða meira hatað enn tá tey livdu sum trælir, tí tá høvdu tey fyri tað mesta plantasjuarbeiði, sum tey hvítu ikki egnaðu seg til.

Í tíðini eftir kríggið (1865-77), sum verður rópt *The Reconstruction*, royna amerikanara at endurbyggja landið. Í hesum tíðarskeiði henda nøkur framstig í viðurskiftunum hjá fyrrverandi trælunum. Eftir at Lincoln doyri í 1865, gerst tann konservativi Andrew Johnson (King Andy) forseti. Undir hansara stýri verða sonevndar ’black codes’

⁵ T.d. *The American Dream* frá 1965.

samtyktar í suðurstatunum. Hetta er eitt slag av 'truck-skipan', har tey svørtu eru fíggjarliga knýtt at tí plantasju, tey arbeiða á, hóast trælalald í pappírinum er avtikið (Ibid., 312 f.). Í 1865 verður tað 14. uppískoytið (amendment), ið gevur teimum svørtu monnunum valrætt, lagt afturat grundlógini. 15. amendment frá 1870 er juridiskt sæð eitt av teimum størstu gjøgnumbrotunum fyri rættindini hjá teimum svørtu í tí amerikanska samfelagnum: "*The right of citizens of the United States to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of race, color, or previous conditions of servitude*". Men hetta grundlógarruppskýtið hevði nógv lýti, ið fólk kundu gera sær dælt av, tí tað sigur einki um fíggjarviðurskipti ella bóklig evni. Ein avis skrivaði, at holini vóru so stór, at ein vognur við fyra hestum slapp ígjøgnum (Ibid., 316).

Hesi hol førdu (eins og í Johnson tíðarskeiðnum) – serliga – í suðurstatunum til lógliga rasismu, ta sonevndu *Jim Crow-rasismuna*. Holini í lógini vísa samanhangin millum búskap og rasismu, tann samanhang, sum Martin L. King næstan 100 ár seinni sigur enn er galdandi, og sum er rótin til trupulleikarnar hjá teimum svørtu, ella kanska rættari *tað ónda* í tí amerikanska samfelagnum.

Týdningarmestu hægstarættarúrskurðirnir eru *Plessy v. Ferguson* í 1896 og *Brown v. Board of Education of Topeka* í 1954. Tann fyrri var, sæð við eygum teirra svørtu, eitt stórt stig skeiva vegin, og sæð við Kings eygum so var tað ikki bara eitt afturstig fyri tey svørtu, men tey hvítu eins væl, meðan tann seinni má verða mettur sum ein av heilt stóru sigrunum í stríðnum fyri javnrættindum. *Plessy v. Ferguson* avgerðin rættvísger rasismu við trimum orðum: "*separate but equal*". 14. uppískoytið bannar stjórnini at diskriminera, men ikki einkultpersónum. Tað vil, sambært hægsta rætti siga, at segregatióin er lóglig bara viðurskiptini eru eins fyri bæði hvít og svørt (Ibid., 420).

Í 1954 dømdu hægstirættur í *Brown v. Board of Education* málinum, at "*separate educational facilities are inherently unequal*" (McKay et al. 2004, 1080). Dómstólurin dømur altso, at tað er í stríð við 14. uppískoytið at hava segregeraðar skúlar, tí tá ið fólk verða skild at vegna húðarlit gevur tað eina kenslu av at vera tilafturskomin. Og tað stríðir ímóti hugsjónini í 14. Uppískoyti, um at øll skuldu vera líka. Tað var henda

avgerð, ið førði til at tey svørtu vóru integrerað í skúlar teirra hvítu (Boyer et al. 2002, 586).

Dreymametaforurin

Samstundis sum Martin Luther King ikki var fyri at nýta harðskap, so nýtti hann eina dreymamynd í fleiri av sínum røðum. Tað er helst hetta, ið hevur gjørt, at fjøldin hevur fatað hann sum ein *mainstream droymara*. Dreymamyndin er best kend frá '*I Have a Dream*'⁶, men hann nýtir hana eisini í titlunum á øðrum røðum t.d. '*The American Dream*', '*Unfulfilled Dreams*', og tað gongur aftur sum eitt tema í nógvum øðrum røðum í 1960'unum. Tað er eingin ivi um, at King stríddist ímóti rasismu, og tað er hetta stríð, ið hevur mynda fatanina av honum. At hann so var prestur, samstundis sum, at tað eru fá, ið sóu/síggja ta veruligu styrkina í ikki-harðskaps háttalagnum, sum hann trúði uppá, hevur gjørt, at hann verður fataður sum mainstream - sum ein *Uncle Tom*. Um vit í dag kunnu siga, at hendan fatanin er skeiv, so er tað tó væl møguligt, at hon var King til fyrimuns, tí so leingi, sum stjórnin og tey hvítu sóu hesa síðuna av King, góðtóku tey hansara arbeiði fyri tey svørtu. Men tá tey uppdagaðu, at hann vildi broyta tann amerikanska samfelagsbygnaðin, fekk hann størri mótgongd enn nakrantíð (Harding 1987, 381).

Dreymametaforin hevur King fingið úr tankanum um tann amerikanska dreymin. Dreymurin um Amerika, sum landið við teimum stóru móguleikunum, landið ið stendur sum *trygdin* fyri teim fólkaræðisligu idealunum. Hóast hann, eins og Móses, sá ísraelsfólk í Egyptalandi, sær hvussu sítt fólk líður, er tað hetta samfelagið, hann vil integrera sítt fólk í. Tí kann hann tykjast nakað bleytari enn tann meira stríðshugaði, muslimski nationalisturin Malcolm X (1925-1965), ið var talsmaður fyri 'Black Power'; ein rørsla, ið King, av tveimum orsøkum helst ikki vildi setast í samband við ; 1) hann vildi ikki ræða tey liberalu hvítu og 2) hann meinti, at 'Black Power' kundi misfatast fyri *svart yvirharradømi*, og hann ynskti ikki, at tey svørtu skuldu koma til valdið í staðin fyri tey hvítu, men at tey skuldu vera javnstillað (Cone 1992, 227ff.).

⁶ Røða í sambandi við The March on Washington for *jobs and freedom*.

Tað er eisini lætt at skilja teir granskarar, ið halda, at tað var eitt bráðligt skifti í arbeiði Kings, tí intensiveringin í hansara fokus á fátækdømi er komið í hæddina í 1965, samstundis sum borgararættindarørslan í 1964 og 1965 hevði vunnið stórar juridiskar sigrar, tá hon fekk trýst '*Civil Rights Act*' og '*Voting Rights Act*' ígjøgnum. Harvið er tað púra natúrligt, at fokus á teir búskaparligu trupulleikarnar veksur.

Um hugsað verður um endamálið við borgararættindastríðnum, er tað heldur ikki løgið, at fólk bara síggja ta juridisku síðuna av King. Tey svørtu, sum King var leiðari fyri, stríddust fyri juridiskum rættindum, tey stríddust fyri at standa á jøvnum føti yvir fyri lógini. Borgararættindarørslan speglaði ikki Kings egnu fatan av trupulleikanum, men ístaðin verður leiðarin – ikki-harðskaps presturin – King sæddur í ljósinum av sínum viðhaldsfólkum. Fólk síggja bara fjøldarinnar áskoðan av trupulleikanum, tey síggja ikki avvikið hjá einstaklinginum frá fjøldini, serliga ikki, tá avvikið kemur frá einum manni, ið ikki trýr uppá harðskap, og tí heldur ikki kemur við herrópum.

Ikki-harðskapur

King er kritiseraður fyri ikki at vera nóg hernaðarligur. Men styrkin í ikke-harðskapsmetoduni liggur nevnliga í at mann framprovokerar harðskap. Harðskapur verður nýttur ímóti *ósekum* menniskjum, sum síðan fáa *sympati* frá umheiminum, sum er eitt ógvuliga sterkt vápn í einum og hvørjum stríði fyri rættvísi. Tað var sympati frá umheiminum, ið var við til at tryggja norðurstátunum sigurin í borgarakrígnum. Tey fingu sympati, tí Lincoln tók frígering av trælum fram sum eitt av málunum við krignum. Hetta gjørði at Europa, sum, vegna handilssamband, helst hevði stuðlað suðurstátunum, sympatiseraði við norðurstátunum.

Martin L. King hevur í ritroyndini '*Pilgrimage to Nonviolence*' fra 1958 greitt frá síni ikki-harðskaps metodu, sum hevur sínar røtur í frælsisrørslu Gandhis í India og eisini í hansara kristna morali. Her sigur hann m.a., at við síðuna av rættvísi stendur altíð kærleiki. Fyri at kunna gjøgnumføra ikki-harðskaps kolveltingina má ein elska sín

fígginda. Her tosar hann um kærleika sum *agape*⁷, sum er kærleiki til, ið arbeiðir í menniskjahjartanum. Agape er forstålsis og fyrigeving til øll menniskju.

Ikki-harðskapur er ikki tað sama sum passiv móttøða. Tað krevur dirvi at stilla seg frammanfyri bítskum hundum og vatnkanónum uttan at sláa aftur (King 1958). Sjálvur haldi eg ikki, at King og viðhaldsfólk hansara høvdu nátt somu úrslitum um tey nýttu harðskap fyri at náa sínum máli, tí tá høvdu tey ikki fingið sympati frá stjórnini. Tað var vegna ikki-harðskaps metoduna, at John F. Kennedy, eftir at Bull Conner⁸ hevði nýtt vatnkanónir og beint mannbitar eftir friðarligum mótmælisfólkum segði; at borgararættindarørslan skuldi takka Gudi fyri Bull Conner, hann hevði hjálpt teimum svørtu eins nógv og A. Lincoln (Boyer 2002, 607).

Javnaðarhugsjónin

King setti høg krøv til tey svørtu; tey skuldu ikki bara elska tey hvítu. Tey skuldu eisini vísa góðan moral, tey skuldu útbúgva seg, stutt sagt skuldu tey gerast tað, sum seinni hevur fingið heitið *Exaggerated Americans*. Tey svørtu skuldu vísa, at tey ikki vóru teimum hvítu tilafturskomin á nøkrum øki, ein og hvør uppgáva skuldi útinnast til fullkominleika (Cone 1992, 27). Tey skuldu í roynd og veru vísa, at tey høvdu uppiborið tey rættindi tey stríddust fyri, og á tann hátt vísa aftur sosial-darwinistum ið vildu hava status quo, tí teir hildu, at hvíta rasan var komin á eitt hægri menningarstig.

King hevði longu í 1949 lisið Marx, og J. Edgar Hoovers FBI kannaði fyri at hava kommunistisk áhugamál (Moses 1996). Men hóast kommunisma móguliga hevði verið tann fyrimyndarliga hugsjónin hjá einum manni, ið vildi broyta umstøðurnar hjá teimum fátæku, serliga tá vit hugsa um, at kommunisman í øllum førum á pappírinum byggir á javnaðarhugsjónina, so vísti hann kommunismuna frá sær, tí hon var ósambærilig við kristindómin. Hann góðtók ikki etiska relativismu, metaforiska materialismu og tað politiska einaræði, ið kommunisman hevði við sær (King 1958) og hann vildi ikki kollvelta samfelagið á marxistiskan hátt, tí tað førði harðskap við sær. Í staðin vildi

⁷ Tað grikska Nýggja Testamenti nýtir *agape* og tvey onnur orð fyri kærleika. *Eros* hevur fingið týðningin av fagurfrøðiligum romantiskum kærleika. *Philia* er innilig kensla millum vinir; man elskar tí man verður elskaður (King 1958).

⁸ Bull Conner var politikari og politiovasti í Birmingham, Alabama og limur í Ku Klux Klan.

King, sum áður nevnt, integrera tey svørtu í tað amerikanska samfelagið. Tað vildi hann gera við teimum juridisku skjølunum, ið Amerika er bygt á – Frælsisvirlýsingini og grundlógini – og Bíbliuni, sum grundarlag.

King helt, at *'The Founding Fathers'* høvdu Bíbliuna, tann kristna moralin sum grundvøll, tá USA varð sett á stovn. Tí var tað, at hann vildi integrera sítt fólk í tað kapitalistiska Amerika. Hann sá tað góða við tí politisku skipanini í Amerika, sum hann segði bygdi á javnaðarhugsjónina í liberalismuni; hann sá móguleikar í at broyta skipanina innanfyri normarnar í tí amerikanska dreyminum.

Trupulleikin við tí amerikanska samfelagsbygnaðinum var, at javnaðarhugsjónin var ikki galdandi fyri øll. Her hugsar hann ikki bara um, at øll ikki eru líka fyri lógini, men at at alt ov nógv livdu í fátækdømi, bæði svørt, aðrir minnilutabólkar og hvít.

Janus andlitið

Á sama hátt sum rómverski gudurinn Janus hefur fatan Kings av rasutrupulleikanum eisini tvey andlit, jura og búskap. Í hesum parti verða tær seks røðurnar viðgjørdar fyri at vísa, at King var meira enn ein mainstream droymari, ið vildi hava juridiska javnstøðu, so hvít og svartu kundu spæla saman (King 1963b).

Í míni gjøgnumgongd greiði eg stutt frá, hvørja røðu talan er um og seti hana inn í ein víðari samanhang. Sum áður nevnt leggi eg serliga dent á tann búskaparlíga King, tí eg haldi hina síðuna at vera rættiliga undirskilt.

Paul's Letter to American Christians

Hendan prædikan, ið varð hildin í Dexter Avenue Baptist Church, Montgomery, Alabama, tann 4. nov. 1956 er ógvuliga lík ritroyndini *'Pilgrimage...'* (1958) í sínum orðaljóði, soleiðis at skilja, at tað eru nógv element, ið ganga aftur, og kundi hon væl verið eitt fyrsta útkast til ta ritroyndina. Tí havi eg valt eisini at taka ritroyndina, ið hefur fleiri búskapar element, við.

Konteksturinn fyri hesa prædiku er Montgomerygongan. Montgomeryrørslan byrjaði í 1955-56, og høvuðsendamálið var at fáa bussarnar *desegregeraðar*. Hendan talan, ið serliga er ein atfinning at tí amerikansku kirkjuni, men eisini ein prædika um hvussu tey skulu fara fram í stríðnum fyri rættvísi, varð hildin uml. ein mánað áðrenn segregatiónin varð tikin av í des. 1956⁹, eftir at svartu mótmælisfólk høvdu gingið í 381 dagar (Cone 1992, 65).

King sigur ikki so nógv um búskap og fátækdømi í hesi prædikuni, men eg haldi hana at hava stóran týdning, tí hon verður hildin til eina guðstænastu og ikki fyri einari stórari mannamúgvu undan eina av teimum mongu mótmælisgongunum. Prædikan er eitt fantasibræv frá Paulusi ápostli til tey kristnu í Amerika. Paulus sær øll tey framstig, ið eru hend tey næstan 2000 árin, síðan hann gekk í gøtunum í Jerusalem, Ephesus, Korinth og hinum griksku býunum. Hann sær, at Amerika við kapitalismuni er vorðið

⁹ Uml. tvey ár eftir, at skilarnir vórðu desegregeraðir í *Brown v. Board of Education* málinum.

heimsins ríkasta og valdsmiklasta tjóð, hann sær, at tey kunnu útinna undur við teirra tekniligu menning, at tey framleiða meiri enn nøkur onnur tjóð í søguni. Men hann sær eisini trupulleikar og ávarar móti teimum myrku síðunum av kapitalismuni. *”I still contend that money can be the root of all evil. It can cause one to live a life of gross materialism. I am afraid that many among you are more concerned about making a living than making a life”.*

King prædikar um moral, og grundað á tann amerikanska dreymin finst hann at tí amerikanska samfelagnum fyri ikki at liva upp til ásetingarnar í teimum skjølum, sum landið er grundað á:

”The misuse of Capitalism can also lead to tragic exploitation. This has so often happened in your nation. They tell me that one tenth of one percent of the population controls more than forty percent of the wealth. Oh America, how often have you taken necessities from the masses to give luxuries to the classes. If you are to be a truly Christian nation you must solve this problem. You cannot solve this problem by turning to communism (...) You can work within the framework of democracy to bring about a better distribution of wealth. You can use your powerful economic resources to wipe poverty from the face of the earth. God never intended for one group of people to live in superfluous inordinate wealth, while others live in abject deadening poverty. God intends for all of his children to have the basic necessities of life, and he has left in this universe "enough and to spare" for that purpose. So I call upon you to bridge the gulf between abject poverty and superfluous wealth.”

Tað er ikki bara tey fátæku svørtu hann tosar um, tí hann hevði sjálvur upplivað fátækdømi, tá hann sum ungur arbeiddi á eini plantasju um sumrarnar. Har sá hann, at eingin munur var á fátækum svørtum og fátækum hvítum, tey hvítu høvdu tað eins ringt og tey svørtu (King 1958).

At hendan prædikan ikki hevur givið tí breiða skaranum høvi til at halda, at King vildi hava eitt nýtt býti av landsins ríkidømi, at hann vildi hava javnstøðu í teimum búskaparligu viðurskiftunum eins væl og teimum juridisku, kemst helst av tí, at talan er

um eina prædiku¹⁰, ið skal vísa teimum, ið eru til staðar á rætta leið, og sum ikki verður send í landsdekkandi sjónvarpi. Men vit síggja longu her, at King, stutt fyri ein av teimum stóru juridisku sigrunum, tosar um gjónna millum tey sum *hava* og tey sum *ikki hava*¹¹, og henda gjógv finst eisini innanhýsis millum tey svørtu, '*the haves and have-nots*' (Chafe 1986, 390).

Pilgrimage to Nonviolence

King skrivaði hesa ritroynd í 1958, eftir at hann hevði hugsað um spurningin: "*Er alheimurin vinarligur?*" Spurningurin var verandi akademiskur, inntil hann sá ræðuleikarnar við egnum eygum í Montgomery buss boykottinum, og hann mátti halda minningarrøður fyri teimum falnu (Cone 1992, 30). Hóast hansara kristni moralur ikki loyvur honum ella nøkrum øðrum kristnum at gerast kommunistur, so sær hann tó tey positivu elementini í hugsjónini; tað stættarleysta samfelagið, tess fokusering á sosialt rættvísi og tess mótmæli ímóti, at tey undirprivilegeraðu verða kúgað. Tað er heilt greitt, at hóast hann avvísir hugsjónina sum ein valmøguleika ístaðin fyri verandi samfelagsbygnað, so letur hann seg ávirka av ástøðinum eitt um stættarlest samfelag og sosialt rættvísi. Her kemur hann heilt greitt inn á sína *Janus-andlits fatan* av rasutrupulleikanum:

"I had also learned that the inseparable twin of racial injustice was economic injustice. Although I came from a home of economic security and relative comfort, I could never get out of my mind the economic insecurity of many of my playmates and the tragic poverty of those living around me (...) So when I went to Atlanta's Morehouse as a freshman in 1944 my concern for racial and economic justice was already substantial".

Rasisma vísir seg í rasuskilnaðinum og væntandi rættindum, so sum rættin til at atkvøða o.s.fr. Hóast tann juridiska segregatióin verður bannað, so er ein stórur partur av landsins íbúgvum (hvít eins væl og svørt) búskaparliga segregerað, um samfelagsbygnaðurin ikki verður broyttur, soleiðis at tilfeingið verður býtt sundur av

¹⁰ Kirkjurnar vóru meiri segregeraðar enn nakar stovnur, ella sum King sjálvur sigur tað: "You must face the tragic fact that when you stand at 11:00 on Sunday morning to sing (...) you stand in the most segregated hour of Christian America".

¹¹ Robert F. Kennedy tosaði eisini um gjónna millum tey sum *hava* og tey sum *ikki hava* í valstríðnum í 1968. Eins og King varð RFK skotin í 1968, tann 5. juni.

nýggjum. Kirkjan hevur eisini til uppgávu at arbeiða fyri búskaparligum rættvísi. Í 'Poul's Letter ...', hevur King at kirkjuni fyri ikki at gera tað.

"It has been my conviction ever since reading Rauschenbusch that any religion which professes to be concerned about the souls of men and is not concerned about the social and economic conations that scar the soul, is a spiritually moribund religion only waiting for the day to be buried" (King 1958).

King nýtir ofta orðafellið 'social justice'. Ein kann væl argumentera fyri, at hann við sosialum rættvísi meinar at banna rasuskilnaði, men tá hann nýtir tað saman við kommunismu sum her: *"Communism challenged the late Archbishop and it should challenged every Christian – as it challenged me – to a growing concern about social justice. (...) Communism in theory emphasized a classless society, and a concern for social justice"*, er eingin ivi um, at oringin er vend ímóti búskapi. Tí er tað, eftir sum hann ikki greitt sigur nakað annað, eisini hesin týdningur, ið implisít liggur í orðingini, tá hann nýtir hana í seinni talum.

A Knock at Midnight

røðan er útgivin í 'Strenght to Love' frá 1963¹² (sama ár sum 'I Have a Dream'), men King helt somu røðu aftur í 1967,¹³ eftir at fokus er komið á búskapin. Her er aftur talan um eina prædiku til eina guðstænastu. Hann talar um, hvønn leiklut kirkjan hevur í hesi ófriðarligu tíð. *"The church must be reminded that it is not the master or the servant of the state, but rather the conscience of the state. It must be the guide and the critic of the state, and never its tool"*.

King kemur aftur inn á gjónna millum tey ið ikki hava og tey ið hava: *"The other type of Negro church that feeds no midnight traveller has developed a class system and boasts of its dignity, its membership of professional people, and its exclusiveness (...) hardened by the winter of morbid class consciousness "*. Hann finst eisini at kirkjuni fyri ikki at gera nóg mikið fyri *sosiala rættvísið*, men hann steðgar ikki her. Hann sigur,

¹² Trúliga tíðliga á árinum, síðan dreymametaforurin ikki er komin í nýtslu. 'I Have a Dream' er frá 28. aug. 1963.

¹³ James H. Cone hevur nýtt hesa dagfesting (25. juni 1967) fyri at vísa fatan Kings av Vietnamkrígunum.

at samfelagsskipanin er skeiv, og at ein av trupulleikunum er, at peningur verður nýttur til vápnadubbing í kalda krígunum¹⁴ heldur enn fátækrahjálp.

”It is midnight within the social order. On the international horizon nations are engaged in a colossal and bitter contest for supremacy. Two world wars have been fought within a generation, and the clouds of another war are dangerously low. Man now has atomic and nuclear weapons that could within seconds completely destroy the major cities of the world. Yet the arms race continues and nuclear tests still explode in the atmosphere, with the grim prospect that the very air we breathe will be poisoned by radioactive fallout. Will these circumstances and weapons bring the annihilation of the human race?”

Í hesi talu er hann byrjaður at leggja dent á útbúgving. *”At midnight men are altogether ignored because of their limited education”* (egin undirstriking). Útbúgving er ógvuliga týðningarmikil, tí tað er torført at fáa nakra nyttu burturúr teimum juridisku rættindunum við ongari útbúgving. Hjá lærdum fólki er lættari at koma inn á politiska leikpallin, har lógirnar verða smíðaðar. Tað er ógvuliga týðningarmikið, at dentur verður lagdur á útbúgving, tí útbúgving er knýtt at búskapi, og í amerikanska búskaparlíga samfelagsbygnaðinum er tað næstan ómøguligt hjá fátækum, sama hvør rasan er, at fáa eina góða útbúgving. Tí er eisini umráðandi at umskipa samfelagið.

”...Acceptance in Noble Peace Prize”

Martin Luther King fekk Friðarheiðursløn Nobels í 1964, eftir at borgararættindarørslan hevði fingið *’The Civil Rights Act’*¹⁵ samtykt. Hendan talan hevur, av fleiri orsøkum, ógvuliga stóran týðning. Fyri tað fyrsta leggur hon stóran dent á búskapartrupulleikan, ikki bara í Amerika, men finst eisini at valdsbýtinum í heiminum sum heild. Fyri tað annað verður røðan hildin í Oslo, og verður tí send *worldwide*, og ikki einans í landsdekkandi amerikanskum sjónvarpi. Tað triðja, sum ger hana sera týðningarmikla í hesum høpi er, at hon verður av talsmonnum fyri *brotástøði*¹⁶ mett sum umskiftið í arbeiði Kings. Eftir hesa røðu halda teir, at hann skiftir fokus frá rasujavnað til

¹⁴ Árið fyri mundi kalda kríggið, við *Kuba kreppuni*, blivið ógvuliga heitt.

¹⁵ Tað var við John F. Kennedy sum forseta, at málið kom fyri kongressina. Hann rópti tað “a moral issue”, men JFK livdi ikki at síggja úrslitið, hann varð skotin tann 22. nov. 1963.

¹⁶ Ástøðið um at tað er eitt bráðligt skifti í virki Kings.

fátækdømi (Cone 1992, 282). Vincent Gordon Harding, ein vinmaður Kings sigur, at King í 1966 hevði halgað teimum fátæku arbeiði sítt (Harding 1987, 379).

Talan er merkt av tí *heita/ókyrra* summarinum í suðurstatunum. Hann tosar um Bull Conner, og um tey trý ungu menniskjuni, ið vórðu sligin í hel í Mississippi¹⁷, tá tey royndu at fáa tey svörtu har niðri at skráseta seg til at atkvøða.

”I am mindful that only yesterday in Birmingham, Alabama, our children, crying out for brotherhood, were answered with fire hoses, snarling dogs, and even death. I am mindful that only yesterday in Philadelphia, Mississippi, young people seeking to secure the right to vote were brutalized and murdered. I am mindful that debilitating and grinding poverty afflicts my people and chains them to the lowest rung of the economic ladder” (egin undirstriking).

King talar um stríðið fyri rættvísi, hann talar um ta ræðuligu viðferð, fólk hansara livir við, men hann skiftir skjótt fokus til eitt víðari perspektiv; frið í heiminum, sum bara kann vera nátt við ikki-harðskaps háttalagnum og við at fáa jøvn viðurskifti millum heimsins fólkasløg. *”I have the audacity to believe that people everywhere can have three meals a day for their bodies, education and culture for their minds, and dignity, equality, and freedom for their spirits”*. Trý ting, ið eru tætt knýtt hvørt at øðrum, órógva heimsfriðin; *’the triple evils’*. Í víðastu merking eru tey: fátækdømi: materialisma, arbeiðsloysi, hungur, manglandi útbúgving, barnadeyði, slumm...Rasisma: fordómar, apartheid, antisemitisma, sexism, kolonialisma...Kriggj: militarisma, imperialisma, barnamisbrúk...(King: *”Where Do We Go From Here: Chaos or Community?”*¹⁸). Javnaður verður einans náddur tá fátækdømi – ið er rótin til hini bæði – er burtur, tá rasisma er útruðað og eingi kriggj eru.

The American Dream

Røðan varð hildin 4. juli 1965, uml. eitt ár eftir ‘Civil Rights Act’ og uml. ein mánað fyri tað, at borgararættindarørslan fekk ‘Voting Rights Act’ samtykt. Hetta summarið, eins og summarið fyri hevur verið ógvuliga ófriðarligt, og tað skuldi gerast enn verri, tí fáar dagar eftir ‘Voting Rights Act’ varð samtykt, kyknaði ófriðurin í býarpartinum

¹⁷ Eitt mál, ið Alan Parker filmatiseraði við *Mississippi Burning* í 1988. Eingin varð dæmdur fyri morðini, men málið varð tikið upp aftur í 2005, 41 ár seinni.

¹⁸ http://www.thekingcenter.org/misc/triple_evils.htm (02.06.05).

Watts, Los Angeles. Hesin ófriður varði í 5 dagar, 34 fólk doyðu, 1032 finga mein og 3952 vórðu handtikin¹⁹.

Eg havi áður víst á hvaðani dreymametaforurin stavar, tað er júst tað, henda røðan snýr seg um. Men teir ræðuleikar, Amerika hevur upplivað síðstu tvey árin, hava gjørt, at dreymurin ofta var við at broytast til eina marru, men trúgvín á Gud og Amerika ger, at hann enn kann siga *"I still have a dream..."*.

Tá King lesur orðini í tí amerikanska dreyminum (The American Dream): "We hold these truths to be self-evident: That all men are created equal", skilir hann tað ikki bara at galda fyri rasuviðurskiftini, men eisini fyri búskaparviðurskifti. *"Now that doesn't only apply on the race issue, it applies on the class question. You know, sometimes a class system can be as vicious and evil as a system based on racial injustice"*. Tað er líkamikið hvør er offur, ójavni er altíð skeivur og órættvísur. Ójavni á einum øki stendur ongantíð einsamallur, tí sambært King ganga fátækdømi og rasisma altíð hond í hond: *"I had also learned that the inseparable twin of racial injustice was economic injustice"* (King 1958).

King hevur alla orsök enn at trúgva upp á Amerika. Borgararættindarørslan hevði eitt ár frammanundan vunnið ein stóran sigur, og tað sær ljóst út við *'Voting Rights Act'*, ið liggur til samtyktar í kongressini. Trupulleikin er bara, at juridiskir sigrar eru ikki nóg mikið, tí sambært hagtølum, so eru fátøku borgararnir ikki áhugaðir í valum og nýta tí ikki rættin at atkvøða (Chafe 1986, 396).

Um hetta mundi er sjálvsævisøga Malcolm Xs²⁰, sum skuldi gerast høvuðsteksturin handan 'Black Power'-rørsluna, útkomin (Boyer et al. 2002, 615). Cone hevur ført fram, at hóast teir báðir borgararættindaleiðararnir vóru ógvuliga ymiskir og funnst at arbeiðslagnum hvør hjá øðrum, so vóru teir komnir munandi tættari at hvør øðrum. Eftir at Malcolm X hevði loyst seg frá 'Nation of Islam' var hann vorðin hóvligari og dugði at síggja virðini í arbeiðslagi Kings, samstundis sum King var vorðin stríðsfúsari í sínum úttalilsum, eftir at hann var fluttur til Chicago og hevði sæð, hvussu ræðuligt tey

¹⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Watts_Riots (22.04.2009).

²⁰ Malcolm X varð skotin 21. feb. 1965.

svörtu hövdu tað í stórbýarslummunum; hann skilti nú fatan Malcolms av og illvilja móti teimum liberalu hvítu (Cone 1992).

Tað er væl hugsandi, at Malcolm er við til at geva King eina aðra fatan av teimum hvítu. Lesa vit sjálvsævisøgu Malcolms, síggja vit, at teir nærkaðust hvør øðrum, men tekstirnir eg havi viðgjørt²¹ vísa, at tað var ikki Malcolm, ið læt eygu Kings upp fyri fátækdømi; tað sá hann alla tíðina og arbeiddi alla sína tíð við at betra um viðurskiftini hjá teimum fátæku.

Tað er ógvuliga natúrligt, at fokus á búskapin er vorðið sterkari nú, tí eitt av teimum juridisku málunum er nátt, meðan tað næsta er beint fyri framman. Tað er í roynd og veru ógvuliga logiskt, at størri dentur hevur verið lagdur á at fáa loyst juridisku málini fyrst, tí tá tey eru nádd, kunnu búskaparligu málini røkkast politiskt, *”Now another basic challenge is to discover how to organize our strength in to economic and political power. Now no one can deny that the Negro is in dire need of this kind of legitimate power”* (King 1967). Men sum vit sóu omanfyri er tørvur á at fólk fáa eina útbúgving, tí sambært hagtølum frá 1980, hevur vantandi útbúgving arbeiðsloysi við sær (Chafe 1986, 395).

King vildi broyta samfelagsbygnaðin, m.a. tí tað vóru alt ov mong, ið ikki høvdu móguleika at útbúgva seg, samstundis sum hann vildi, at láglønt skuldu fáa hægri lön, fyri at avmarka diskriminátiónina.

”This is why we must join the war against poverty (Yes, sir) and believe in the dignity of all work. What makes a job menial? I’m tired of this stuff about menial labour. What makes it menial is that we don’t pay folk anything. (Yes, sir) Give somebody a job and pay them some money so they can live and educate their children and buy a home and have the basic necessities of life. And no matter what the job is it takes on dignity”.

Ein orsök, at fokus á búskaparligu trupulleikarnar verður størri, kann væl vera, at Lyndon B. Johnson varð valdur til forseta í 1964 og lyfti hansara var ’The Great Society’. Johnson segði seg vilja betra um viðurskiftini hjá teimum fátæku, hann vildi

²¹ Talurnar verða allar hildnar í Dixie (suður) statunum.

skapa eitt *vælfærdarsamfélag*, men peningurin, ið skuldi nýtast til *stríðið móti fátækdømi*, varð í staðin nýttur til Vietnamkríggið (Chafe 1986, 388), eitt krígg, ið King var ógvuliga hart ímóti. Hansara kritikkur sæst m.a. í kendu røðuni: 'Beyond Vietnam' frá 1967. Vietnam kríggið hevði tvífoldar avleiðingar fyri tey fátæku. Fyrst gekk kríggið út yvir fíggjina av 'The Great Society' og fyri tað annað vóru tað næstan bara fátækir, óútbúnir hermenn, ið vórðu sendir til Vietnam at stríðast ímóti kommunistunum.

Frá Vietnam og fátækdømi í suðri fara vit nú til fátækdømi í norðurstatunum. Tað er týðningarmikið at hava í huga, at bæði 'Civil Rigts Act' og 'Voting Rights Act' nú eru samtyktar, og tí er búskapurin tað fremsta evnið í nógvum seinni talum²² hansara.

Where Do We Go From Here?

("Where Do We Go From Here?" Annual Report Delivered at the 11th Convention of the Southern Christian Leadership Conference). 16. aug. 1967 Atlanta, Georgia.

Tónin í hesi talu er ógvuliga jaligur at byrja við, síðan kemur ein uppgerð yvir tað, ið er nátt á tí juridiska økinum tey síðstu 10 árin. *Borgararættindarørslan* hevur nátt sínum málum: "And when our organization was formed ten years ago, racial segregation was still a structured part of the architecture of southern society (...) But things are different now. In assault after assault, we caused the sagging walls of segregation to come tumbling down. During this era the entire edifice of segregation was profoundly shaken". Hann fer víðari og tosar um teir búskaparligu sigrar, tey hava vunnið:

"Our Citizenship Education Program continues to lay the solid foundation of adult education and community organization upon which all social change must ultimately rest. (...) The most dramatic success in Chicago has been Operation Breadbasket. Through Operation Breadbasket we have now achieved for the Negro community of Chicago more than twenty-two hundred new jobs with an income of approximately eighteen million dollars a year, new income to the Negro community"

Tey hava ofrað lív sítt fyri rættvísi. Við at fáa rasukilnaðin bannaðan, hava tey fingið sjálvvirðið sítt aftur og kunnu ganga við ronkum ryggi og hyggja ein og hvønn í eyguni.

²² T.d. í síðstu almennu talu hansara 3. apríl 1968 (dagin fyri King varð skotin), sum hann helt fyri sanitetsarbeiðarum í verkfalli; 'I've Been to the Mountaintop', Memphis, Tennessee.

Við at standa saman hava tey hjálpt teimum fátaeku at fáa útbúgving, ið er vegurin til enn betri búskaparligar móguleikar, sum aftur gevur politiskt vald. Umstøðurnar eru betri; tey hava gjørt eitt gott arbeiði. Hóast borgararættindarørslan hevur nátt sínum málum, er enn langt til stóra málið hjá King – búskaparliga javnstøðu.

”With all the struggle and all the achievements, we must face the fact, however, that the Negro still lives in the basement of the Great Society. He is still at the bottom, despite the few who have penetrated to slightly higher levels. Even where the door has been forced partially open, mobility for the Negro is still sharply restricted. There is often no bottom at which to start, and when there is there’s almost no room at the top. In consequence, Negroes are still impoverished aliens in an affluent society. They are too poor even to rise with the society, too impoverished by the ages to be able to ascend by using their own resources. (...) It became the richest, most powerful society in the history of man, but it left the Negro far behind.” (Egin undirstriking).

Tey juridisku rættindini hava einki at siga, um stjórnin ikki aktivt fer inn og broytir tey sosialu viðurskiftini, tí *’øll eru ikki fødd á jøvnum føti’*. Tey, ið eru á botninum á tí sosialu píramiduni, eru sum oftast fødd í armóð og hava ikki somu móguleikar sum tey, ið eru fødd inn í hægri sosiala stætt. Sambært King, so er besti mátin at lyfta fólk úr teimum vánaligu lívskorunum – við heimloysi, hungri o.ø. – at hjálpa teimum til eina útbúgving; tað megna tey ikki uttan hjálp. *Tað er ikki nóg mikið at geva teimum ein fisk, so tey fáa eina máltíð, tey skulu lærast at fiska, so tey kunnu vera verandi mett.*

Tá tosað verður um, at korini hjá teimum svørtu batnaðu eftir *’Civil Rights Act’* og *’Voting Rights Act’*, at vit finga fleiri svartar politikarar og borgmeistarar og fleiri við universitetsútbúgving, so er ikki talan um ta stóru fjøldina. Gjógvin millum *’the haves* og *have-nots’* er stór enn, nakað ið hvørki King ella Robert F. Kennedy skuldi fáa móguleika at broyta.

Niðurstøða

Tey ófriðarligu 1960árin vísa, at tann amerikanski samfelagsbygnaðurin, tann búskaparliga skipanin ikki er nakað mann pilkar við. Yvir eitt tíðarskeið á 5 ár verða fyra stórmenni, ið allir vildu broyta tey vánaligu kor, ið fátæki amerikanarin livdi í, skotnir. So leingi borgararættindarørslan legði dent á at fáa juridisk rættindi, varð tað góðtikið av teimum liberalu hvítu, men tá tey málini vóru nádd, og tey fóru at rópa um búskaparliga javnstøðu, fekk pípan eitt annað ljóð.

Teir størstu sigrarnir, ið verða kannaðir borgararættindarøsluni, eru, at raskilnaður verður bannaður við 'Civil Rights Act' frá 1964 og 'Voting Rights Act' frá 1965. Eingin ivi er um, at Martin Luther King, Jr. eigur sín stóra part av æruni fyri hesar sigrar. Við sínum høga morali og stóru karismu førði hann, við síni ikki-hardðsskaps metodu sítt fólk í eitt stríð móti tí sum hann sá sum tað ónda í samfelagnum; rasismu, fátækdømi og kríggi. Hann var ikki áhugaður í svørtum yvirharradømi, hann vildi hava javnstøðu, ikki bara juridiska javnstøðu, men eisini búskaparliga javnstøðu. King skal ikki glorifiserast, hann var hóast alt bara eitt menniskja av kjøti og blóði og hevði uttan iva sínar feilir. Hann er kallaður sexist vegna sína manglandi fokusering á kvinnurættindi. Tað er rætt, at hann ikki tosar nógv um kvinnur í sínum talum, men hann talar um javnstøðu fyri *øll*.

Eg skilji væl sjónarmiðið um, at tað er eitt bráðligt brot í hansara arbeiði, at tað skiftir frá at snúgva seg um juridisk rættindi til at snúgva seg um búskaparlig rættindi, tí tað ikki í øllum teimum fyrstu røðunum er eins stórus dentur lagdur á búskap sum jura, meðan tað eru korini hjá teimum fátæku, ið eru í miðkringinum tey seinnu árin, eftir at tey juridisku rættindini eru komin upp á pláss. Men eg meti, at eg við tí empiriska tilfari eg havi lagt fram, havi víst, at tann búskaparligi spurningurin lá implisit í talum Kings, men sum árinu gingu, flutti hesin spurningur seg frá at vera implisittur til at vera eksplisittur í talum hansara. Tí haldi eg, at tað nú er bygd ein brúgv tvørtur um tað grøv, sum segðist at vera í arbeiði Kings – vónandi verður henda brúgv standandi.

Arbeiði Kings kann ikki bítast í tvey atskild tíðarskeið, tí hann sá rasismu og fátækdømi sum óatskiljiligar tvíburar. Men hóast hann alla tíðina hugsaði um fátækdømið og vildi broyta samfelagsbygnaðin, so eru tað enn nógv fleiri svørt enn hvít, ið liva í fátækdømi. Vit kunnu einans ímynda okkum hvat hevði hent viðvíkjandi teimum fátæku um JFK, RFK, Malcolm X og King høvdu fingið loyvi at liva longur.

Tó at kor teirra fátæku ikki verða broytt stórvegis á lívsævi Kings, og fólk vanlig bara minnst King sum ein retoriskan meistara - ein Uncle Tom, ið á friðarligan hátt vildi integrera sítt fólk í amerikanska samfelagið, so var hann meiri enn ein mainstream droymari.

Keldulisti og bókmentalisti:

Allar talurnar eru at finna á netinum undir adressunum fyri ávikavist 'A Call to Conscience' og 'A Knock at Midnight', tí havi eg ikki skrivað adressuna fyri hvørja einstaka talu.

- Boyer et al. (2002), Poul S.: The Enduring Vision – A History of the American People. 4. útgáva. Houghton Mifflin Company. Boston. New York 2002.
- Carson, Clayborne; Shephard, Kris, ed.: A Call to Conscience: The Landmark Speeches of Dr. Martin Luther King, Jr. New York: IPM/WarnerBooks, 2001. <http://www.stanford.edu/group/King/publications/sermons/contents.htm>
- Carson, Clayborne; Hallora, Peter, ed.: A Knock at Midnight: Inspiration from the Great Sermons of Reverend Martin Luther King, Jr. New York: IPM/WB, 1998. <http://www.stanford.edu/group/King/publications/speeches/contents.htm>
- Carson (1998b), Clayborne: The Unfinished Dialogue of Martin Luther King, Jr. And Malcolm X, trykt i OAH Magazine of History (s. 22-26). Januar 2005.
- Chafe (1986), William H.: The African-American Struggle as an Unfinished Revolution. Úr: Major Problems in American History Since 1945 (s. 384-397), ed. Robert Griffith. Uni. Maryland 1992.
- Cone (1992), James H.: Martin & Malcolm & America – A Dream or a Nightmare. 1. paperback útgáva. Orbis Books. Maryknoll, NY 1992.
- Harding (1987), Vincent G.: King as Disturber of Peace. Úr: Major Problems in American History Since 1945 (s. 377-384), ed. Robert Griffith. Uni. Maryland 1992.
- King (1967), Martin Luther, Jr.: Where Do We Go From Here?
- King (1965), Martin Luther, Jr.: The American Dream.
- King (1964), Martin Luther, Jr.: Address delivered in Acceptance of Nobel Peace Prize.
- King (1963), Martin Luther, Jr.: A Knock at Midnight.
- King (1963b), Martin Luther, Jr.: 'I Have a Dream'. Úr: Major Problems in American History Since 1945 (s. 361-364), ed. Robert Griffith. Uni. Maryland 1992.

- King (1958), Martin Luther, Jr.: Pilgrimage To Nonviolence. <http://www.mkgandhi.org/articles/pilgrimage%20to%20NV.htm>
- King (1957), Martin Luther, Jr.: The Birth of a New Nation.
- King (1956), Martin Luther, Jr.: Paul's Letter to American Christians.
- Malcolm X: Malcolm X selvbiografi/ med bistand fra Alex Haley. 2. útgáva 1993.
- McKay et al. (2004). John P.: A History of World Societies. 6. útgáva. Houghton Mifflin Company. Boston. New York 2004.
- Moses (1996), Greg: Challenge of Nonviolence to Marxism. <http://pages.prodigy.net/gmoses/moweb/marxking.htm> (11.05.05)
- Raboteau (1988), Albert J.: A Hidden Wholeness: Thomas Merton and Martin Luther King, Jr. <http://www.spiritualitytoday.org/spir2day/884057raboteau.html> (11.05.05)
- http://www.thekingcenter.org/misc/triple_evils.htm (02.06.05)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Watts_Riots (22.04.2009)